

# رولددال و کارخانه وسایل ارتباط جمعی

نگرش وسایل ارتباط جمعی به آثار رولد دال

کاترین اشتاین برگر و ایشالو کلز  
آزیتا خلیج امیر حسینی

در ماه آگوست، دوباره تعداد زیادی از کودکان، نوجوانان، جوانان و حتی بزرگسالان در صف‌های سینما ایستادند تا داستان تازه‌ای از رولد دال را ببینند.

فیلم «چارلی و کارخانه شکلات»، یکی از پربیننده‌ترین فیلم‌های این تابستان بود. آقای تیم برتون به وسیله بتن، ادوارد دست‌چیچی و یا ماهی بزرگ، بار دیگر فانتزی خود را برای به تصویر کشیدن سناریوی جدید و کشاندن تماشاگران به سینما به کار گرفت و تماشاگران را به دنیای پرزرق و برق، رنگین و شگفت‌انگیز به شیرینی شکر برد.



رولددال (۷۰ - ۱۹۱۶)، نویسنده‌ای که کتاب‌هایش از زمان انتشارشان بیشترین فروش را داشته، به این وسیله نیز دوباره به قله‌های شهرت صعود کرد. به همین علت، موقعیتی مناسب پیش آمده که بیشتر از نزدیک با این نویسنده چیره‌دست آشنا شویم.

ماجراهایی که ماتیلدا با آن روبرو می‌شود، همان قدر مهیج است که برای قهرمان فانتزی «گوری»، مسائل شگفت‌آور اتفاق می‌افتد.

در داستان «جادوگران جادو می‌کنند»، راوی داستان از غم از دست دادن عزیزانش در تمامی طول داستان تعریف می‌کند و از اثرات بد آن به

صورت درامی غم‌انگیز یاد می‌شود.

در تمامی کارهای دال، غیبت پدر و مادر و نبود هسته گرم فامیلی و خانوادگی قابل رؤیت است. البته این امر در فیلم چارلی و کارخانه شکلات‌سازی یک استثنا است. دال با فانتزی مخصوص خود در ماتیلدا، به بازی‌های کودکانه می‌پردازد، طعم شیرین شکلات را در چارلی می‌آزماید، دور دنیا را با ویلی ونکا سفر می‌کند و مانند جیمز نه با یک هلو، بلکه به عنوان خلبانی در جنگ جهانی دوم پرواز می‌کند.

او برای شکل دادن به شخصیت‌های بسیار متفاوت خود در داستان‌هایش، منابع فراوانی داشته است؛ چرا که از اولین همسر خویش پنج فرزند داشته و نوه دختری او سبلی، در پدید آمدن شخصیت سوفی کوچولو، در کتاب «سوفی کوچولو و غول بزرگ»، الهام‌بخش او بوده است.

## دال در به کارگیری شوخی‌های تلخ و هم‌چنین دو پهلو، پیشرو و پیشگام است. او بزرگسالان را به عنوان افراد غیر قابل تحمل که کارهای نسنجیده بسیاری انجام می‌دهند و بدطینت، بسیار خشنماک و بداخلاق به تحریر درمی‌آورد. در کتاب‌های دال، بچه‌ها به وسیله بزرگسالان به هوا پرت می‌شوند، به موش تبدیل می‌شوند، بلعیده و یا به عنوان برده فروخته می‌شوند. در چنین موقعیتی است که یک موجود زنده خیالی که ذاتاً و فطرتاً خوب است وارد داستان می‌شود و اعتماد قهرمان داستان را به خود جلب می‌کنند.

دال در به کارگیری شوخی‌های تلخ و هم‌چنین دو پهلو، پیشرو و پیشگام است. او بزرگسالان را به عنوان افراد غیر قابل تحمل که کارهای نسنجیده بسیاری انجام می‌دهند و بدطینت، بسیار خشنماک و بداخلاق به تحریر درمی‌آورد. در کتاب‌های دال، بچه‌ها به وسیله بزرگسالان به هوا پرت می‌شوند، به موش تبدیل می‌شوند، بلعیده و یا به عنوان برده فروخته می‌شوند. در چنین موقعیتی است که یک موجود زنده خیالی که ذاتاً و فطرتاً خوب است وارد داستان می‌شود و اعتماد قهرمان داستان را به خود جلب می‌کنند.



«کتاب‌ها او را به سرزمینی جدید می‌برند که در آن‌جا با انسان‌های خارق‌العاده‌ای که زندگی عجیبی دارند، آشنا می‌شود.»

(ماتیلدا، رولد دال)

دال هیچ گاه نگاه کودکانه خویش را به قضایا، در تمامی داستان‌هایش از دست نمی‌دهد. او که در عین حال داستان‌های کوتاه برای بزرگسالان و هم‌چنین سناریوی بسیاری فیلم‌ها را نوشته، به عنوان نویسنده‌ای که پرخواننده‌ترین آثار هنری کودکان را

خلق کرده، به شمار می‌آید.

پانزده سال پس از مرگ این نویسنده توانا، مجموعه آثار به یاد ماندنی او، هم‌چنان از ارزش فوق‌العاده‌ای برخوردارند. گوری که گویش‌های بسیار بزرگ و پهن دارد، همان شخصیت فانتزی داستان است که پس از مدتی، اطمینان سوفی کوچولو را به خود جلب می‌کند و سوفی را به جهان خودش می‌برد. این «کتاب شنیدنی و موزیکالی» را دال در سال ۱۹۸۴ نوشته است.

کتاب‌های صوتی عرضه شده به بازار، از یک سو ترفند و وسیله‌ای جالب است که اغلب کودکان، به راحتی و با کمال میل و رغبت به داستان‌های آن گوش می‌دهند و ماجراهایش را دنبال می‌کنند و از سوی دیگر، می‌توانند با شنیدن اصوات مختلف، قهرمانان داستان‌ها را به شکلی تازه و متفاوت تجربه کنند.

در پی همکاری بسیاری از نوازنده‌ها و خواننده‌ها با موزیسین‌هایی که نت‌های موسیقی را می‌نویسند و هم‌چنین بسیاری از سخن‌سرایان انگلیسی‌زبان نامی دنیا، مجموعه‌ای از کاست‌های موزیکال که در آن‌ها از شعرها و آهنگ‌های به یاد ماندنی دال استفاده شده، به بازار عرضه گشته است. این کاست‌های انگلیسی زبان، بسیار برای کودکان و هم‌چنین نوجوانان زیبا، متنوع و جالب بوده است.

برای آلمانی زبانان نیز در سال گذشته، دو CD از سری داستان‌های دال به نام‌های «سوفی کوچولو و غول

بزرگ» و هم‌چنین «چارلی و کارخانه شکلات‌سازی» به بازار آمده است که این آخری به صورت فیلم هم روی پرده سینما رفته است...

سوفی کوچولو به شکل بازی تصویری - صوتی نیز ارائه شده که افراد می‌توانند در نقش سوفی به بازی بپردازند. ماجرای این بازی، کاملاً با آن چه دال در کتابش نوشته، مطابقت دارد و متن داستان مطلقاً دست نخورده است. در عوض در فیلم چارلی و کارخانه شکلات‌سازی، داستان به درامی به توسط «ام. اینگه» تبدیل و سپس به تصویر کشیده می‌شود. برای هر دوی این محصولات، هنرپیشگان معروف آلمانی مانند پراگوستینی و اولریش نوتین به همکاری دعوت شده‌اند. این فیلم که تقریباً سه ساعت و نیم طول می‌کشد، آن‌چنان انسجامی دارد که باعث تمرکز بیننده بر تصاویر و نیز دقت در دیالوگ‌ها می‌شود. به همین علت است که این داستان، حتی برای بزرگسالان نیز کاملاً مهیج است.

به گفته دال: «نیمی از روز و نیمی از شب ما جلوی تلویزیون سپری می‌شود و طبیعی است که کودکان، هر چه بیشتر به تصاویر براق و محرک علاقه نشان می‌دهند.»

کتاب‌های قوی داستان‌های دال، باعث شد که فیلم‌سازان و دنیای هالیوود به سوی داستان‌های او کشیده شوند. در سالگرد فوت این نویسنده، همزمان دو فیلم در سینماها به اکران درآمد. فیلم کارتونی «غول مهربان» و فیلم دیگری به نام «جادوگران جادو می‌کنند» که تمام ماجرای آن، حول محور رئیس جادوگران می‌گردد. در سال ۱۹۹۶، دو نوشته دیگر دال، راه به جهان سینما گشود: فیلم ماتیلدا، به کارگردانی دانی دویتو و انیمیشن جیمز و هلوی بزرگ.

تیم برتون واقعاً هنرش را وقف ساختن فیلم چارلی و کارخانه شکلات‌سازی کرد. این رمان را دال در سال ۱۹۷۱ برای اولین بار منتشر کرد. کارگردان ما وسواس کامل، جزء جزء توضیحات و توصیفات نوشته شده توسط نویسنده را در فیلم به کار گرفت و نتیجه این عمل در حواشی فیلم، رنگ‌آمیزی و فرم خارق‌العاده و منحصراً به فرد لباس هنرپیشگان و کلاً فضای حاکم بر فیلم دیده می‌شود. البته در انتهای فیلم، نسبت به داستان کتاب، ماجرای فیلم کمی دراماتیک‌تر شده که البته در محتوای داستان و اصل مطلب، تغییر زیادی وارد نشده است.

تنها در دو فیلم ساختار اصلی نوشتار دال، دچار دگرگونی شده است. در جادوگران جادو می‌کنند، جوان دوباره به شکل اولیه خود بازمی‌گردد. در حالی که در کتاب، خلاف فیلم، او هم‌چنان به شکل موشی باقی می‌ماند و زندگی را پرمعنی‌تر دنبال می‌کند. در غول دوست‌داشتنی و مهربان نیز شخصیت غول آن‌چنان با کم‌دی و پیشامدهای خنده‌دار دیگر آمیخته می‌شود که هویت و شخصیت، او در فیلم، به نسبت اصل داستان، کم‌رنگ‌تر می‌شود. از جمله دلایل موفقیت این فیلم‌ها در عالم سینما، نه فقط حضور کارگردان‌های نامی آن‌ها، بلکه حضور هنرپیشگان بسیار معروف و هنرمند هالیوود نیز بوده است؛ از قبیل جانی دپ در نقش ویلی وانکا، آنجلیکا هیوستون در نقش رئیس جادوگران و صدای سوزان ساراندون برای عنکبوت داستان.

دال معتقد است: «اگر کتاب‌های داستانی من به کودکان کمک کند و آن‌ها را به خواندن برانگیزد، چنان است که انگار چیز مهمی به دست آورده‌ام و توانسته‌ام کار بسیار مهمی انجام دهم.» آثار به یادماندنی دال، نه تنها برای کودکان، بلکه برای بزرگسالان هم به صورت داستان‌های شگفت‌انگیزی درآمده که توسط کارگردانان ماهر و زبردست به شکل فیلم و یا کاست‌های صوتی و یا CD صوتی - تصویری به مردم عرضه گشته است.

بی‌شک چارلی تیم برتون، آخرین پل ارتباطی بین شخصیت‌های متنوع و شگفت‌آوری که دال به وجود آورده و جهانیان نیست. ما منتظر کارهای دیگری که به دنبال آن خواهند آمد، می‌مانیم.



«بعضی اوقات، شب‌ها که آسمان بدون ابر، صاف و پر از ستاره است... وقتی که گوش‌هایم را به طرز درستی در جهت‌های صحیح به کار می‌اندازم، از مسافت‌های بسیار بسیار دور صدای موسیقی می‌شنوم. این موزیک از ستارگان در آسمان می‌آید.»

نقل قولی است از گوری، در داستان سوفی کوچولو و تحول بزرگ.